

УДК 340.1

Михайло Кельман

Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного університету “Львівська політехніка”,
д-р юрид. наук, проф. каф. теорії, історії та філософії права

Мирослава Кристиняк

Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти
Національного університету “Львівська політехніка”,
старший лаборант кафедри адміністративного та інформаційного права

РОЛЬ ЕЛІТ У ПОБУДОВІ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ ТА ОСНОВНІ ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ЇХНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

<http://doi.org/10.23939/law2020.25.043>

© Кельман М., Кристиняк М., 2020

У статті досліджено наукові підходи до трактування поняття “еліти”, визначено ключові особливості діяльності сучасних еліт, досліджено їх головну роль в контексті сучасних процесів розвитку держави та зазначено важливість їх впливу на формування сучасної держави. З огляду на це запропоновано основні теоретичні засади щодо процесу удосконалення їх діяльності з метою покращення процесу побудови сучасної держави в контексті сучасних процесів розвитку країни.

Ключові слова: еліти, процес формування, вплив, ключові особливості, громадянське суспільство.

Постановка проблеми. Як загально відомо роль еліт має велике значення на процес формування кожної держави, адже саме завдяки їм визначаються, удосконалюються та змінюються процеси економічного, соціального, політичного, культурного та інших типів розвитку. Відтак поняттю “еліта” в Україні та за кордоном присвячено багато наукових доробок. Зважаючи на широкість наукових поглядів щодо теми, в статті досліджено публікації А. Новака, О. Крюкова, О. Якубовського та інших. Відтак основним завданням статті є з’ясування роль еліт через та визначити їх найважливіше значення для розбудови успішної держави на міжнародній арені, окрім цього розкрити вплив еліт на процеси побудови держави в контексті глобалізаційних загроз та переваг та запропонувати на основі дослідженого матеріалу основні науково-методичні засади щодо удосконалення їх діяльності з метою підвищення ефективності розбудови сучасної держави, що на сучасному етапі економічних, соціальних та, зокрема, політичних змін є доволі актуально.

Метою статті є визначити основну роль еліт у побудові сучасної держави та запропонувати основні теоретичні засади щодо процесу удосконалення їхньої роботи з метою підвищення економічної та соціальної розбудови сучасної держави.

Аналіз дослідження проблеми. Визначенням ролі еліт у розбудові держави присвячені багато наукових доробків, серед них останніми є роботи О. Кукуруза, С. Телешуна, О. Якубовського, Якименко Ю., С. Шемшученко, Бабкіної В., Горбатенка В. та інші, їх доробки мають велику наукову цінність проте мало уваги зосереджено саме на процесі вдосконалення політичної діяльності, що особливо актуально на даному етапі розвитку держави.

Виклад основного матеріалу. У сучасній західній політології є два важливих підходи щодо трактування поняття “еліти”, зокрема, політичної еліти, зокрема, це – функціональний та ціннісний підходи. Прихильники першого ключовою ознакою політичної еліти визначають саме соціальний статус особи, її місце та загалом роль у владно-управлінських структурах, тобто це фактична меншість населення, яка приймає управлінські рішення в суспільстві та здійснює керування більшістю (П. Шарон), або ж виконує найважливіші функції та має найбільшу вагу та вплив (С. Келер) [2, с. 183]. Відтак сформований підхід, на наш погляд, є вузьким, адже розглядає еліту лише як правлячий клас, що офіційно представляє та реалізує владу у суспільстві. Своєю чергою, прихильники ціннісного підходу вважають важливою ознакою не статус та вагу впливу на інших за допомогою наділених владних повноважень, а аристократизм, особисті заслуги та переваги одних осіб над іншими у сфері культури, освіти, враховуючи їх моральні та особисті якості властиві їх поведінці [5].

Отже, Україна розпочавши трансформацію політичного режиму в кінці 80-х на початку 90-х років минулого століття, де фактично українська опозиція не замінила комуністичну владу, а інтегрувалася до її складу, що на наш погляд, тягнеться й до сьогодні через численних представників політичних сил. Очікування швидких нововведень у суспільному житті змінилося на розчарування, причин та передумов таких розчарувань стала величезна невідповідних дій політиків, що на наш погляд, потребує окремого дослідження. Проте виникнення політичного конфлікту влада – народ у 2004 році та його врегулювання заслуговує на позитивну оцінку, адже підкреслило, що українське суспільство прагне до оновлення та готове за це боротися до кінця.

Відтак в останні роки розвитку в Україні відбулися негативні політичні зміни, в основі яких утворення фактичної війни під назвою антитерористична операція, місцем якої став схід країни. Військовий конфлікт розпочали російські загони у квітні 2014 року на територію Донбасу після захоплення Росією Криму. Конфлікт набув міжнародного характеру та став продовженням російської агресії проти України, яка триває по сьогодні. Така ситуація, на наш погляд, є не припустимою в будь-який час, як і будь-який конфлікт та напад взагалі.

Відносно цього варто відзначити основні способи впливу еліти на суспільство та зрозуміти яка роль еліти у розбудові держави. А. Новак виділяє декілька способів, за якими еліти впливають на розвиток суспільства, а саме це:

- створення сукупності символів, якими еліти здійснюють свій вплив на розвиток суспільства. Тобто сукупність символів, понять, мова якими описується фактична дійсність принципово впливає на хід мислення про оточуючий світ та на їхню діяльність;
- по-друге формуються вартості, адже еліти формують гроші, владу, капітал (функціональний підхід) або ж досягнень у культурі, освіті (ціннісний підхід), тобто є прикладом для інших досягати бажаної мети;
- по-третє еліти мають важливу міжнародну роль, на їх підставі формується думка інших народів про даний народ [3]. Відтак якщо навіть суспільство негативно оцінює політичну еліту, то все одно у своїй поведінці воно орієнтується на деякі аспекти їх діяльності. Справді як зазначає Ю. Якименко “політична еліта – це суспільство в мініатюрі, зріз чи зменшена копія. Ми самі уповноважили еліту керувати державою, принаймні не дуже перечили щоб її обрали” [18].

На думку А. Новака, “еліти творять і змінюють фактуру суспільства, в якому існують” [3]. Як зазначає В. А. Ребало, М. І. Пірен та В. В. Тертичка сучасна політична еліта в Україні має специфічні спільні риси, серед яких показова деідеологізованість правлячої частини, щоб утримати

владу, відсутність загальної мети щодо майбутнього, заради якого нібито проводять реформи, домінування групових інтересів над громадськими з огляду на фактичну відсутність економічної та політичної консолідації [4].

Тобто з огляду на сказане вище, можна дійти висновку, що саме за допомогою еліт формується економічний, соціальний, культурний та інші види розвитку держави, отож і роль їх у розбудові держави є вагомим. Проте на сьогодні в Україні як вірно зазначають В. А. Ребкало, М. І. Пірен та В. В. Тертичка присутнє протистояння загальнодержавних, галузевих і територіальних еліт, має місце політична та економічна боротьба, є відсутність загальної системи пріоритетів економічної політики та механізмів її реалізації та інше [4].

Виходячи з сказаного вище, можна дійти висновку, що ключова роль еліти полягає у формуванні, захисті та розвитку економічних, соціальних, політичних, культурних процесів розвитку з метою удосконалення процесу розбудови незалежної економічно-розвинутої держави. Таким чином, проаналізувавши погляди науковців слід зауважити, що необхідно удосконалити процес діяльності еліт задля якісної розбудови держави та підвищення її розвитку в майбутньому. На основі вище викладеного матеріалу та аналізу наукових джерел, запропоновано основні теоретико-методичні засади щодо удосконалення діяльності еліт для розбудови сучасної держави з врахуванням сучасних небезпек та загроз:

1. Зміна еліти, яка потягне за собою зміну ідеології міркування, адже нові люди як відомо міркують по-новому, головне при цьому визначити чіткі критерії відбору нових кандидатів, що на наш погляд, перш за все повинні бути глибоко етичними та базуватися на ціннісному підході, про який детально мова йшла вище;

2. Формування цілей та їх реальне втілення. Формування цілей повинне базуватися на важливих потребах населення (медицина, освіта, розвиток малого та середнього бізнесу, як основа формування середнього класу в суспільстві та збільшення робочих місць, тощо). Завдяки правильному формуванню та реалізації таких цілей появиться загальна довіра до державних органів влади, що загалом покращить не лише суспільну думку, але й підвищить авторитет влади на міжнародному рівні, адже важливо – зберегти внутрішній баланс інтересів, який пізніше допоможе утвердити й зовнішні інтереси, ти самим збільшить приплив інвестицій в державу збільшивши її економічний та соціальний розвиток.

3. Збереження державної єдності, з огляду історичних та сучасних подій. Це повинно бути досить важливою ціллю державної політики, яка має включати не лише безпековий захист (підвищення рівня озброєності, збільшення війська, тощо), але й розвиток етичних принципів та цінностей у поведінці суспільства, що потягне за собою фактичне дотримання правильної ідеології загального мислення.

4. Пошук інновацій та інвестицій. В сучасну епоху розвитку будь-яка сфера є часто пов'язана із інноваційними технологіями та технікою, за допомогою якої здійснюється значна частина процесів розвитку та діяльності як органів влади, бізнесу так і населення загалом, тому розвиток першого має бути пріоритетним та важливим завданням сучасних еліт для покращення загального економічного та соціального розвитку. Важливим при цьому має стати пошук інвестицій, які як відомо значною мірою розвивають будь-який бізнес, а отже допомагають розбудувати промислову державу.

Дотримання вище зазначених теоретичних засад повинно бути злагодженим та враховувати зміни розвитку суспільства. Чітке дотримання зазначених засад не можливе, на наш погляд, без формування злагодженого механізму роботи, який буде включати визначену кількість методів, засобів та принципів роботи, розробці якого потрібно провести окреме наукове дослідження.

Висновки. Українська політична еліта з огляду на події, які мали місце в розвитку держави за останні роки демонструє загалом принципи діяльності, які не варто наслідувати. Відтак ми відповіли на питання: “Що робити еліті для покращення процесу побудови сучасної держави”.

проте поряд із цим повстає ще одне важливе питання, яке базується на тому який вплив є сильнішим, еліти на суспільство чи суспільства на еліту, і яким в ідеалі він повинний бути. Відповідь на це питання, на наш погляд повинна бути такою, що вплив повинний бути взаємно-рівним, в ідеалі він повинний бути не більшим та не меншим один від одного, саме завдяки такому взаємовпливу буде нормальний рівень формування економічного, соціального, культурного розвитку держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Новак А. Роль еліт у функціонуванні суспільства [Електронний ресурс] / А. Новак // У пошуках втрачених еліт. Незалежний культурологічний часопис “І”. Львів, 2006. № 45. Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n45texts/nowak.htm>.
2. Кукуруз О. В. Політична опозиція в Україні та Польщі: порівняльний аналіз : [монографія] / Кукуруз О. В. К. : Наукова думка, 2010. – 200 с.
3. Якубовський О. Г. Еліта політична / О. Г. Якубовський // Політологічний словник / [упоряд. В. П. Горбатенко ; за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка]. [2-ге вид., допов. і переробл.]. К. : Генеза, 2004. С. 182–183.
4. Якименко Ю. Україна у ХХІ столітті: виклики для політичної еліти [Електронний ресурс] / Ю. Якименко, І. Жданов // Дзеркало тижня. 2003. № 44 (469)б. 15–21 листопада. Режим доступу : <http://www.dt.ua/1000/1550/43795/>.
5. Кукуруз О. В. Роль еліти в реформуванні політичних систем України і Польщі в контексті теоретичної спадщини В. Липинського [Електронний ресурс]. Режим доступу: [journals.urau.ua > spup > article > view](http://journals.urau.ua/spup/article/view)

REFERENCES

1. Novak A. *Roľ elit u funkcionuvanni suspil'stva* [Elektronnij resurs] / A. Novak // U poshukah vtrachenih elit. Nezalezhnij kul'torologichnij chasopis “І”. L'viv, 2006. No. 45. Rezhim dostupu: <http://www.ji.lviv.ua/n45texts/nowak.htm>.
2. Kukuruz O. V. *Politichna opoziciya v Ukraini ta Pol'shchi: porivnyal'nij analiz* : [monografiya] / Kukuruz O. V. K. : Naukova dumka, 2010. 200 s.
3. Yakubovs'kij O. G. *Elita politichna* / O. G. Yakubovs'kij // Politologichnij slovník / [uporyad. V. P. Gorbatenko ; za red. Yu. S. Shemshuchenka, V. D. Babkina, V. P. Gorbatenka]. – [2-e vid., dop. i pererob.]. K. : Geneza, 2004. S. 182–183.
4. Yakimenko Yu. *Ukraina u XXI stolitti: vikliki dlya politichnoï eliti*[Elektronnij resurs] / Yu. Yakimenko, I. Zhdanov // Dzerkalo tizhnya. 2003. No. 44 (469)b. 15–21 listopada. Rezhim dostupu : <http://www.dt.ua/1000/1550/43795/>.
5. Kukuruz O. V. *Roľ eliti v reformuvanni politichnih sistem Ukraini i Pol'shchi v konteksti teoretichnoï spadshchini V. Lipins'kogo*[Elektronnij resurs] Rezhim dostupu: [journals.urau.ua > spup > article > view](http://journals.urau.ua/spup/article/view)

Дата надходження: 14.01.2020 р.

Михаил Кельман, Мирослава Кристиняк

РОЛЬ ЭЛИТ В ПОСТРОЕНИИ СОВРЕМЕННЫХ ГОСУДАРСТВА И ОСНОВНЫЕ ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПО СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ ПРОЦЕССА ИХ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье исследованы научные подходы к трактовке “элиты”, определены ключевые особенности деятельности современных элит, определены их главную роль в контексте современных процессов развития государства и указано важность их влияния на формирование современного государства. Учитывая это предложены основные теоретические основы по процессу совершенствования их деятельности с целью улучшения процесса построения современного государства в контексте современных процессов развития государства.

Ключевые слова: элиты, процесс формирования, влияние, ключевые особенности, гражданское общество.

Muhaylo Kelman

Educational and Scientific Institute of Law, Psychology and Innovative Education
Lviv Polytechnic National University
d. Prof. ca. theory, history and philosophy of law

Myroslava Kristinyak

Educational and Scientific Institute of Law, Psychology and Innovative Education
Lviv Polytechnic National University
Senior Laboratory Assistant, Department of Administrative and Information Law

THE ROLE OF THE ELITES IN THE CONSTRUCTION OF MODERN STATES AND THE BASIC THEORETICAL BASIS FOR THE IMPROVEMENT OF THE PROCESS OF THEIR ACTIVITY

The article explores scientific approaches to the treatment of the “elite”, identifies the key features of the activities of modern elites, identifies their main role in the context of modern processes of state development, and indicates the importance of their influence on the formation of the modern state. In view of this, the proposes the basic theoretical principles on the process of improving their activities in order to improve the process of building a modern state in the context of modern processes of state development.

Key words: elites, formation process, influence, key features, civil society.